

Słownik skrótów i terminów częściej występujących w tekście

AJDC (American Joint Distribution Committee, ang. Amerykańsko-Żydowski Połączony Komitet Pomocy), potoczna nazwa Joint – żydowska organizacja charytatywna założona w 1914 r. Joint prowadził aktywną działalność w getcie warszawskim, do końca grudnia 1941 r. legalnie, potem w podziemiu, dostarczając do getta przesyłki żywnościowe i zasilki pieniężne, a także wspierając działalność konspiracyjną.

Akcja Dożywiania Ludności (ADL) – centralna akcja dożywiania organizowana przez Judenrat na polecenie Niemców od czerwca 1941 r. Została zapoczątkowana w wyniku panującego w getcie w połowie 1941 r. masowego głodu i jednocześnie wzrastającego zapotrzebowania na pracę robotników żydowskich w związku z wojną z ZSRR.

Arbeitsamt – Urząd Pracy w Urzędzie Szefa Dystryktu, zarządzał żydowską siłą roboczą w dystrykcie warszawskim. Sprawował nadzór nad Batalionem Pracy dostarczającym robotników do pracy przymusowej.

Arbeitskarte (niem. karta pracy, też Arbeitskarta) – wydawany przez Urząd Pracy dokument obowiązkowy dla wszystkich Żydów, których dotyczył przymus pracy.

Bon, bona – popularna nazwa kartki żywnościowej przysługującej zameldowanym na terenie getta Żydom, na podstawie której można było wykupić oficjalnie sprowadzaną do getta żywność. Popularne w getcie powiedzenie „oddać bonę” oznaczało śmierć.

Centos (Centralne Towarzystwo Opieki nad Sierotami i Dziećmi Opuszczonymi) – organizacja pomocowa powstała w 1924 r. W getcie warszawskim prowadziła placówki opiekuńcze, w tym sierocińce i internaty, świetlice dla dzieci uchodźców i przesiedleńców, „kąciki dla dzieci” przy komitetach domowych i biblioteki. Zajmowała się też organizacją akcji charytatywnych na rzecz dzieci.

Centralna Komisja Uchodźców (CKU) – organizacja sektora społecznego utworzona przez Wydział Ziomkostw Żydowskiej Samopomocy Społecznej. CKU zajmowała się pomocą społeczną, wyszukiwaniem mieszkań i miejsc pracy dla przesiedleńców, a także stanowiła dla nich sąd polubowny

Cmentarz żydowski przy ul. Okopowej – założony w Warszawie w 1806 r. i funkcjonujący do dzisiaj. W czasie istnienia getta większość zmarłych chowano tam w zbiorczych grobach. Przez teren cmentarza organizowano

też szmugiel, wykorzystując fakt, że graniczył on ze znajdującymi się poza gettem katolickim cmentarzem Powązkowskim i cmentarzem ewangelicko-augsburskim. Z tego powodu cmentarz wyłączono z obszaru getta przy zmianie jego granic w grudniu 1941 r.

Gestapo (Geheime Staatspolizei) – tajna policja polityczna w III Rzeszy.

Gęsiówka – popularna nazwa założonego w połowie 1941 r. na terenie getta, przy ul. Gęsiej 24, Aresztu Centralnego dla Żydów. Kierowano tam głównie osoby nielegalnie przebywające poza gettem. Dwukrotnie – 17 listopada i 15 grudnia 1941 r. – na terenie więzienia miały miejsce egzekucje więźniów skazanych na śmierć za opuszczenie getta.

Gmina – zob. Rada Żydowska

Joint – zob. AJDC

Judenrat – zob. Rada Żydowska

Jüdische Hilfskomitee (JHK) – zob. Żydowski Komitet Opiekuńczy Miejski

Karta meldunkowa – zob. Meldekarte

Karta pracy – zob. Arbeitskarte

Kenkarta – dowód tożsamości obowiązujący w Generalnym Gubernatorstwie od pierwszej połowy 1942 r., zastąpił polski dowód osobisty.

Kolumna dezynfekcyjna – grupa przeprowadzająca w getcie dezynfekcję w ramach walki z chorobami zakaźnymi. Kolumna składała się z 18 pracowników sanitarnych (12 Żydów i 6 Polaków), dezynfektora niemieckiego, lekarza polskiego i żydowskiego. Kolumny były eskortowane przez policję granatową i Żydowską Służbę Porządkową.

Komitet Domowy – podstawowa forma samorządu w getcie warszawskim, skupiająca mieszkańców jednego budynku mieszkalnego i prowadząca w jego ramach m.in. działalność samopomocową. Komitety domowe wywodziły się z ochotniczych jednostek obrony przeciwlotniczej organizowanych w poszczególnych blokach mieszkalnych w czasie obrony Warszawy we wrześniu 1939 r. W momencie zamknięcia getta na jego terenie znalazło się 2 tys. komitetów domowych.

Kuchnie ludowe (społeczne) – kuchnie organizowane przez żydowskie organizacje opiekuńcze, w których mieszkańcom getta wydawano darmowe lub nisko odpłatne zupy. Pierwsze kuchnie zorganizowano już w okresie oblężenia Warszawy. W kulminacyjnym momencie działania kuchni ludowych, w sierpniu 1941 r., w getcie wydawano 128 tys. zup dziennie.

Kwarantanna – miejsca, w których czasowo izolowano mieszkańców getta w ramach walki z chorobami epidemicznymi. Do kwarantanny trafiali też wszyscy docierający do getta uchodźcy i przesiedleńcy.

Meldekarte (niem. karta meldunkowa) – dokument wydawany przez Urząd Pracy i potwierdzający zatrudnienie, zapewniając tym samym zwolnienie od pracy przymusowej.

„Miesiąc Dziecka” – powszechna zbiórka charytatywna na rzecz placówek opieki nad dziećmi przeprowadzona przez Centos w getcie warszawskim w sierpniu 1940 i jesienią 1941 r.

„Nowy Kurier Warszawski”, popularnie zwany gadzinówką – niemiecki dziennik propagandowy wydawany w czasie okupacji w języku polskim. Do sierpnia 1944 r. drukowany w Warszawie, potem w Łodzi.

Obozy pracy przymusowej – obozy tworzone na terenie Generalnego Gubernatorstwa: od

sierpnia 1940 r. w dystrykcie lubelskim i krakowskim, a od wiosny 1941 r. również w dystrykcie warszawskim. Pracowali w nich, m.in. przy budowie dróg czy melioracji, podlegający przymusowi pracy Żydzi pomiędzy 14. a 60. rokiem życia. Większość więźniów wracała do getta z obozów w bardzo ciężkim stanie fizycznym i psychicznym. Więźniów często bito, w niektórych obozach dochodziło do egzekucji. Z powodu braku ochotników do obozów od wiosny 1941 r. w getcie przeprowadzano łapanki, najczęściej nocą, przy pomocy Żydowskiej Służby Porządkowej i policji granatowej. Ich ofiarą padali zazwyczaj ci, których nie stać było na łapówki, a więc najubożsi mieszkańcy getta.

Opaska – biała opaska z niebieską gwiazdą Dawida, którą na prawym ramieniu musieli zgodnie z zarządzeniem Generalnego Gubernatora Hansa Franka nosić od 1 grudnia 1939 r. wszyscy przebywający w Generalnym Gubernatorstwie Żydzi powyżej 12. roku życia. Na obszarze włączonym do III Rzeszy i w Kraju Warty Żydzi nosili naszyte na ubrania żółte gwiazdy.

Parówka – potoczna nazwa narzuconych przez władze niemieckie przymusowych dezynfekcji przeprowadzanych w getcie warszawskim w ramach walki z tyfusem. Podczas akcji dezynfekcyjnej domy, w których stwierdzano przypadki tyfusu, izolowano, ich mieszkańców umieszczano w kwarantannie, a dobytek odkażano. W praktyce działanie takie miało niewielki wpływ na powstrzymanie epidemii tyfusu. Stało się za to źródłem korupcji, mieszkańcy getta bowiem, chcąc uniknąć kwarantanny i zniszczenia lub kradzieży dezynfekowanego majątku, płacili łapówki członkom kolumn.

Patronat – najpopularniejsza i podstawowa forma skoordynowanej pomocy społecznej, organizowana samoczynnie lub na zlecenie biur dzielnicowych Żydowskiej Samopo-

mocy Społecznej. W getcie zakładano patronaty nad kuchniami ludowymi, schroniskami dla uchodźców i przesiedleńców czy sierocińcami, które zajmowały się zbiórką funduszy i darów na ich rzecz. Organem koordynującym ich pracę była Centralna Komisja Patronatów, składająca się z przedstawicieli komitetów domowych.

Pawiak – popularna nazwa więzienia śledczego Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa dystryktu warszawskiego, mieszczącego się przy ul. Dzielnej w Warszawie. Po zamknięciu getta Pawiak znalazł się na jego terenie. Konwojujący więźniów na Pawiak niemieccy strażnicy często atakowali znajdujących się na drodze ich przejazdu mieszkańców getta. Na Pawiaku więziono też Żydów aresztowanych poza gettem.

Placówki – ośrodki pracy przymusowej znajdujące się na terenie Warszawy, np. w fabrykach czy na stacjach kolejowych. Praca na placówkach była niezwykle wyczerpująca fizycznie, robotnicy byli często narażeni na bicie. Jednocześnie jednak wyjście na placówkę wiązało się z opuszczeniem terenu getta, co dawało niektórym okazję do szmuglu.

Policja Polska (Polnische Polizei), potocznie zwana policją granatową – formacja podlegająca formalnie niemieckiej policji porządkowej (Ordnungspolizei). Jej członkowie rekrutowali się z funkcjonariuszy przedwojennej Policji Państwowej, zajmowali się przede wszystkim działalnością o charakterze porządkowym, pełnili też straż przy murach getta.

Polska Partia Socjalistyczna, PPS – partia polityczna o charakterze socjalistycznym i niepodległościowym, której działalność datuje się od 1892 r. W dwudziestoleciu międzywojennym jedna z najważniejszych partii polskiej sceny politycznej, działała również w czasie wojny w konspiracji.

Pomoc zimowa – akcja charytatywna organizowana co roku w getcie przez Radę Żydowską i organizacje społeczne.

Praca przymusowa – przymus pracy obejmował od 12 października 1939 r. wszystkich Żydów pomiędzy 14. a 60. rokiem życia. Odpowiedzialnością za dostarczanie robotników Niemcy obarczyli Radę Żydowską, która 19 października stworzyła w tym celu specjalną agendę – Batalion Pracy. Początkowo robotnicy żydowscy pracowali na placówkach w Warszawie, a od lata 1940 r. również w obozach pracy. Od katorżniczych robót przymusowych można było się wykupić, uiszczając specjalny podatek.

Przesiedleńcy – Żydzi zmuszeni do opuszczenia swojego miejsca zamieszkania i przeniesienia się do innego, konkretnie wskazanego miejsca.

Punkt – potoczna nazwa schroniska dla uchodźców i przesiedleńców. W momencie największego napływu uchodźców i przesiedleńców do getta warszawskiego, wiosną 1941 r., w getcie funkcjonowało 165 punktów i mieszkało w nich około 17 tys. osób. Z braku innych pomieszczeń punkty tworzone w synagogach, kinach czy mieszkaniach prywatnych. Były one nieustannie przeludnione i panowały w nich katastrofalne warunki sanitarne, a także bardzo wysoka śmiertelność.

Rada Żydowska (niem. Judenrat) – organ administracji społeczności żydowskiej wprowadzony przez Niemców na początku okupacji. Do jego obowiązków należał nadzór nad wypełnianiem rozporządzeń niemieckich na terenie getta, w tym dostarczanie robotników do prac przymusowych. Judenraty odpowiedzialne były też za zapewnienie porządku w getcie, pomoc społeczną, szkolnictwo i opiekę zdrowotną. Swoje zadania Rada Żydowska wypełniała za pomocą bardzo rozbudowanej administracji, podlegała jej

też Żydowska Służba Porządkowa. Dla wielu mieszkańców getta Judenrat był symbolem niemieckiej okupacji, w jego skład wchodził jednak też działacze, którzy w ramach ograniczeń hitlerowskich starali się prowadzić jak najefektywniejszą politykę społeczną. Rada Żydowska w Warszawie składała się z 24 członków, na jej czele stał inżynier Adam Czerniaków.

Sonderdienst (niem. Służba Specjalna) – służba policyjna przy administracji niemieckiej Generalnego Gubernatorstwa, powołana przez Hansa Franka w 1940 r., niezależna od władz policyjnych. Członkowie Sonderdienst brali udział w ściąganiu kontyngentów, akcjach likwidacyjnych w gettach, w pacyfikacjach grup partyzanckich. W październiku 1942 r. SD została podporządkowana władzom Policji Porządkowej (Orpo).

Strona aryjska – termin używany przez administrację niemiecką dla części Warszawy znajdującej się poza gettem, określanym jako żydowska dzielnica mieszkaniowa. Termin ten był powszechnie używany również przez Żydów.

Szkoły – szkoły dla dzieci i młodzieży żydowskiej zamknięto 4 grudnia 1939 r., od początku okupacji prowadzono jednak tajne komplety na wszystkich poziomach nauczania. Od jesieni 1940 r. w getcie funkcjonowało jawne szkolnictwo zawodowe na poziomie ponadpodstawowym. Kursy i szkolenia zawodowe organizowane były m.in. przez ORT (Towarzystwo Popierania Rzemiosła i Rolnictwa wśród Żydów) i Toporol (Towarzystwo Popierania Rolnictwa wśród Żydów). Pod przykrywką kursów zawodowych prowadzono też zajęcia na poziomie uniwersyteckim, w tym studia medyczne organizowane przez Radę Żydowską pod nazwą Kursu Przynależności Sanitarnego do Walki z Epidemiami. Kursy te, choć często wysoko płatne, były niezwykle popularne, a uczestnictwo w nich zwalniało z obowiązku pracy przymusowej. Zezwolenie na uruchomienie jawnych szkół na poziomie

podstawowym uzyskano dopiero w październiku 1941 r. Nowo utworzone szkoły podlegały Wydziałowi Szkolnemu Rady Żydowskiej. Nadzór nad treściami wychowawczymi i wybór języka nauczania należał do patronatów szkolnych. Szkoły te objęły swoją działalnością jednak jedynie około 20% spośród znajdujących się w getcie dzieci.

Szmugiel – przemyt towarów z i do getta. Z getta szmuglowano przeznaczony na sprzedaż przedwojenny majątek jego mieszkańców i produkty wytwarzane w działających na jego terenie nielegalnych przedsiębiorstwach, do getta zaś dostarczano głównie żywność i lekarstwa. Szmugiel przybierał różne formy – od zorganizowanego na wielką skalę, po przenoszenie żywności przez pojedyncze osoby, w tym często przez żebrzące po drugiej stronie muru dzieci. „Wielki szmugiel” – przynoszący ogromne zyski, organizowany razem z Niemcami, Żydowską Służbą Porządkową i szmuglerami polskimi – był powszechnie potępiany ze względu na wystawny tryb życia jego organizatorów, stanowiących elitę finansową getta. Jednocześnie jednak szmuglowana do getta żywność była podstawą jego egzystencji, ratując jego mieszkańców od śmierci głodowej.

Szop – niemieckie przedsiębiorstwo przejmujące mniejsze przedsiębiorstwa żydowskie i produkujące na potrzeby niemieckie. Szopy zaczęły powstawać w getcie warszawskim latem 1941 r. Największy z nich, szop Walthera Többensa, zatrudniał 18 tys. osób.

Tarbut, Żydowskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Tarbut” (hebr. kultura) – organizacja kulturalno-oświatowa działająca w Polsce od 1922 r., związana z ruchem syjonistycznym i propagująca nauczanie w języku hebrajskim, nowoczesną świecką kulturę hebrajską, wychowanie w duchu narodowym. Prowadziła świeckie szkoły i kursy dla dorosłych z hebrajskim jako językiem wykładowym oraz sieć bibliotek.

Toporol (Towarzystwo Popierania Rolnictwa) – towarzystwo założone w 1933 r., w getcie zajmowało się przede wszystkim szkoleniem rolniczym młodzieży, organizując kursy m.in. gospodarstwa wiejskiego, przysposobienia rolniczego, ogrodnictwa i warzywnictwa.

TOZ (Towarzystwo Ochrony Zdrowia Ludności Żydowskiej w Polsce) – organizacja założona w 1922 r., zajmująca się profilaktyką zdrowotną. W getcie było podstawową instytucją koordynującą społeczną służbę zdrowia.

Uchodźcy – Żydzi zmuszeni do opuszczenia swoje miejsca zamieszkania, ale bez wskazania konkretnego miejsca do osiedlenia.

Umschlagplatz (z niem. Plac Przeładunkowy) – bocznicą kolejowa u zbiegu ulic Stawki i Dzikiej w Warszawie, gdzie odbywała się wymiana towarów między gettem a tzw. stroną aryjską. W czasie akcji deportacyjnych do ośrodka zagłady w Treblince miejsce gromadzenia ludzi przed załadowaniem ich do wagonów.

Urząd do Walki z Lichwą i Spekulacją – urząd z siedzibą przy ul. Leszno 13, popularnie nazywany „Trzynastką”. Agentura gestapo w getcie warszawskim, funkcjonująca od jesieni 1940 do lipca 1941 r. „Trzynastka” była zorganizowana na wzór Żydowskiej Służby Porządkowej. Choć do jej oficjalnych obowiązków należało zwalczanie paskarstwa w getcie warszawskim, w rzeczywistości jednak jej członkowie zajmowali się głównie wymuszeniami i szmuglem. Przy „Trzynastce” zorganizowano szereg agend, których zadania pokrywały się z instytucjami Rady Żydowskiej, w tym Komisaryczny Zarząd Zabezpieczenia Nieruchomości i Żydowskie Pogotowie Ratunkowe. Na czele „Trzynastki” stał uchodźca z Łodzi, Abraham Gancwajch.

Wacha (od niem. Wache, straż, posterunek) – warta przy bramach getta (tzw. wylotach).

Szłała się ona z tzw. żandarmerii (Schutzpolizei) – miejskiej formacji niemieckiej policji porządkowej od strony zewnętrznej, oddziału wartowniczo-konwojowego policji granatowej przy murach getta i Żydowskiej Służby Porządkowej od wewnątrz.

Zakład Zaopatrywania – urząd założony w grudniu 1940 r., zajmował się aprowizacją getta, zatwierdzając zamówienia sklepów na artykuły spoza getta. Początkowo funkcjonował jako agenda Rady Żydowskiej, we wrześniu 1941 r. uniezależnił się. Na jego czele stał Abraham Gepner.

Ziomkostwo – organizacja zrzeszająca osoby pochodzące z tego samego regionu kraju, w gettach grupowały zazwyczaj uchodźców lub wysiedleńców z tego samego miasta. W getcie warszawskim ziomkostwa reprezentowane były przez Centralną Komisję Uchodźców.

ŻTOS (też „Żytos”; Żydowskie Towarzystwo Opieki Społecznej, od października 1940 r.) i **ŻOS** (Żydowska Opieka Społeczna, od listopada 1941 r.) – organizacja wywodząca się z Komisji Koordynacyjnej Żydowskich Organizacji Społecznych i koordynująca pomoc społeczną w getcie warszawskim. Choć podlegała ustanowionej przez Niemców Żydowskiej Samopomocy Społecznej (niem. Jüdische Soziale Selbsthilfe) z siedzibą w Krakowie, w istocie pozostała niezależna. Pod szyldem samopomocy społecznej działały w getcie liczne organizacje podziemne.

Żydowska Samopomoc Społeczna (ŻSS) – oficjalna organizacja pomocy społecznej (nazwa ŻSS była używana od lutego 1940 r., a formalnie została przyjęta 29 maja 1940 r.), której załączki powstały we wrześniu 1939 r., w Warszawie, w postaci Komisji Koordynacyjnej Organizacji Społecznych i Opiekuńczych (KK), początkowo działającej wspólnie ze Stołecznym Komitetem Samopomocy Spo-

łecznej. Na początku 1940 r. KK z organizacji o zasięgu lokalnym (Warszawa i okolice) została przekształcona w organizację działającą w całym Generalnym Gubernatorstwie. Prezesem ŻSS był Michał Weichert (do lipca 1944 r.). Pod szyldem ŻSS działały różne organizacje społeczne i kulturalne, m.in. CENTOS, TOZ, ORT. Lokalne jednostki ŻSS zajmowały się tworzeniem i zaopatrywaniem schronisk dla uchodźców, sierocińców, domów starców, kuchni ludowych, rozdzielały produkty żywnościowe.

Żydowska Służba Porządkowa (Jüdischer Ordnungsdienst), zwana też policją żydowską – organizacja tworzona w gettach polskich, oficjalnie podporządkowana Radom Żydowskim, faktycznie jednak władzom niemieckim. Do jej zadań należała warta przy bramach getta, egzekwowanie przymusu pracy, uczestniczenie w działalności przeciwepidemicznej. W pierwszym okresie wielkiej akcji deportacyjnej latem 1942 r. policja żydowska eskortowała mieszkańców getta na Umschlagplatz. W Warszawie stała się synonimem korupcji i nadużyć władzy, choć w jej działalności, szczególnie w pierwszym okresie, zaangażowana była pewna liczba przedwojennych działaczy społecznych i osób o dużym autorytecie moralnym. Komendantem Żydowskiej Służby Porządkowej był Józef Szerzyński.

Żydowski Komitet Opiekuńczy Miejski (ŻKOM) – warszawski oddział koncesjonowanej przez Niemców Żydowskiej Samopomocy Społecznej w Krakowie. W marcu 1942 r. formalnie wcielono doń działające w getcie instytucje społeczne, m.in. Centos i TOZ.

Słownictwo związane ze świętami i obrzędami żydowskimi

Chanuka – święto obchodzone 25. dnia miesiąca kislew (w grudniu) dla upamiętnienia zwycięstwa Judy Machabeusza nad Antio-

chem IV Epifanesem i ponownego wyświęcenia Świątyni w Jerozolimie w 164 r. p.n.e. Z powstaniem święta wiąże się wiele legend, niektóre z nich związane są z cudami, które miały wówczas nastąpić.

Chasydyzm (hebr. chasid – pobożny) – ruch religijny o charakterze mistycznym zapoczątkowany w XVIII w. na terenie Podola i obejmujący swoim wpływem przede wszystkim tereny Polski i Litwy. Chasydyzm odrzucał tradycyjne instytucje religijne i postulował spontaniczność i entuzjazm w oddawaniu chwały Bogu. Wspólnoty chasydzkie koncentrowały się wokół przywódców religijnych – cadyków. Chasydzi noszą charakterystyczne ubrania: zazwyczaj czarne płaszcze oraz tzw. sztrejmle – czapki obszyte lisim futrem.

Chazan – kantor w synagodze.

El male rachamim (hebr. Boże pełen miłosierdzia) – modlitwa za zmarłych odmawiana na pogrzebach i w dniach, w których wspomniani są zmarli.

Gabaj (hebr. poborca podatków) – urzędnik w synagodze, pełniący funkcje administracyjne.

Jesziwa – wyższa uczelnia talmudyczna.

Jom Kipur (też Sądny Dzień, Dzień Pojednania) – święto o charakterze pokutnym, obchodzone 10. dnia miesiąca tiszri (wrzesień/październik), kończące obchody związane z żydowskim Nowym Rokiem. Poprzedza go Erew Jom Kipur – dzień przeznaczony na ostateczną refleksję nad swoim postępowaniem w minionym roku.

Koszerność, kaszrut (z hebr. właściwy) – zawarte w prawie żydowskim reguły dotyczące przygotowywania i spożywania jedzenia. Dzielą one produkty spożywcze na dozwolone (kaszzer) i zakazane (teref, trefne) oraz określają skąd pochodzić powinno jedzenie, w tym

zasady uboju zwierząt. Jedną z zasad koszerności jest zakaz spożywania produktów mięsnych razem z mlecznymi.

Lag ba-Omer (hebr. trzydziesty trzeci snop) – dzień o charakterze półświętecznym, obchodzony 18. dnia miesiąca ijar (kwiecień/maj), upamiętnia pierwsze zesłanie przez Boga manny Żydom wędrującym do Ziemi Obiecanej. Jedyny dzień podczas siedmiu tygodni smutku pomiędzy świętami Pesach i Szawuot kiedy dozwolone są rozrywki.

Melamed – nauczyciel w chederze.

minjan (hebr. liczba) – kworum dziesięciu mężczyzn powyżej 13. roku życia wymagane do odprawienia nabożeństwa i odmówienia niektórych modlitw, w tym kadiszu.

Pesach (hebr. przejście) – święto obchodzone na pamiątkę wyzwolenia Żydów z niewoli egipskiej. Rozpoczyna się wraz z zachodem słońca, w wieczór 14. dnia miesiąca nisan (marzec/kwiecień) i trwa siedem dni w Izraelu, a osiem w diasporze. Pierwszy i ostatni z tych dni są świętami pełnymi, dni środkowe nazywane są chol ha-moed (półświęto). Wieczorem pierwszego dnia Pesach odbywają się tradycyjne wieczerze sederowe, podczas których odczytywany jest tekst o ucieczce z niewoli egipskiej – hagada paschalna. W okresie trwania święta zastrzone są rygory koszerności i nie wolno używać zakwasu do pieczywa.

Purim – radosne święto obchodzone na pamiątkę opisanego w Księdze Estery ocalenia Żydów z rąk Hamana, obchodzone 14. (15. w Izraelu) dnia miesiąca adar (luty/marzec). Zwane też żydowskim karnawalem.

Rosz ha-Szana (hebr. początek roku) – święto żydowskiego Nowego Roku obchodzone 1. i 2. dnia miesiąca tiszri (wrzesień/październik). Przypomina o stworzeniu świata i dniu Sądu Ostatecznego.

Sukot (też Święto Szalasów, Święto Kuczek) – święto obchodzone 15. dnia miesiąca tiszri (wrzesień/październik), upamiętnia wyjście z Egiptu.

Szabat, szabas, szabes (hebr. odpoczynek) – dzień wypoczynku po tygodniu pracy; upamiętnia dzień, w którym Stwórca odpoczął po stworzeniu świata. Szabat rozpoczyna się w piątek wieczorem i kończy w sobotę wieczorem. Religijnych Żydów obowiązuje wówczas całkowity zakaz pracy.

Szawuot (też Święto Tygodni, Pięćdziesiątnica) – święto nadania Tory na Synaju obchodzone 49 dni po Pesach, 6. dnia miesiąca siwan

(koniec maja/początek czerwca). Jest to święto o charakterze rolniczym, tradycyjnie związane z zakończeniem żniw.

Tales – szal modlitewny wykonany z białej tkaniny, z poprzecznymi, czarnymi lub granatowymi pasami i przymocowanymi na rogach frędzlami (cicit, cyces), zakładany na głowę i ramiona podczas modlitwy w synagodze.

Tora (hebr. nauczanie, prawo) – pierwsze pięć ksiąg biblijnych (Rodzaju, Wyjścia, Kapłańska, Liczb, Powtórzonego Prawa); ostatecznie została skodyfikowana ok. 622 p.n.e. Nazwa Tora oznacza się także rodały – spisane na pergaminie zwoje Pięcioksięgu.